ఛత్రపాణి

1

"నిలుచున్న పాటుగా నీవు ప్రసేనజిన్మహారాజు సన్నిధికి రావాలి. ఇది ప్రభువువారి ఆజ్ఞ!"

అని హుంకరించాడు రాజకంచుకి. గౌతమబుద్ధదేవుని శ్రీపాదపద్మాలకు సభక్తికంగా ప్రణమిల్లి, ధమ్మపదగాథాపారాయణం చేసుకుంటూ, నెమ్మదినెమ్మదిగా తన గృహానికి సాగిపోయే ఛత్రపాణి యీ ఆజ్ఞ విని నిలువునా నిర్ఘాంతపోయాడు. రాజకంచుకి ఆవిధంగా తనపైహుంకరించడానికిగల కారణమేమో అతనికి బోధపడలేదు. మహారాజసేవకులు, ఎంతటి అల్పాల్పులైనా, ప్రభువుల చిత్తవృత్తినిబట్టి ఒక్కొక్కప్పుడు తామే మహారాజులన్నట్టుగా మిడిసి పడిపోవడం కద్దు! కంచుకి ఆ విధంగా మిడిసి పడిపోవడానికి ప్రసేనజిన్మహారాజు చిత్తవృత్తే హేతువై ఉండవచ్చునేమో! మహారాజావిధంగా తనపై ఆగ్రహించడానికి కారణమేమిటి చెప్మా! ఛత్రపాణి అనేక విధాలుగా మథనపడ్డాడు. కాని వెంటనే రాజకంచుకితో కలిసి మహారాజు కొలువుకూటానికి బయలుదేరాడు.

ఛత్రపాణి శ్రావస్తీ నగరంలో చాలా సామాన్య గృహస్థు. తన సంసార జంజాటమేమో, తానేమో తప్ప ఇరుగుపొరుగుల గొడవలేమీ పట్టించుకోడు. ఇక రాజాధికారులు, శ్రావస్తీనగర శ్రేష్ఠులు మొదలైనవారి దరిమానానికైనా వెళ్ళడు. ఏదో తనకు కలిగిన దానితోనే సంతృప్తిపడి సుఖంగా సంసారయాత్ర సాగించుకుంటున్నాడు.

ఆ నిరంతర సంసారయాత్రలో క్రమంగా అతనికి అరవైయేళ్ళు దాటిపోయింది. కలిగిన సంతానంలో కొంతమంది ప్రయోజకులై చేతికి

అందివచ్చారు కాని ఇంకా చిన్నవాళ్లు ఇద్దరు ముగ్గురుదాకా మిగిలారు. ఆ వార్ధకభారంతో క్రుంగి కృశించిపోతూ అతడొకమారు గౌతమదేవుని సందర్శించి బౌద్ధధర్మ స్రోతాపన్నుడైనాడు. ప్రశాంతంగా సంసారయాత్ర సాగిస్తూ ఒకరి జోలీ సొంటీ లేకుండా కాలక్షేపంచేసే ఛత్రపాణిని చూచి ఇరుగుపొరుగు గృహస్థులు కొందరు "ఈయన ఎంత బిగువులు పోతాడయ్యా!" అని అనుకోవడం కూడా పరిపాటే! మరికొంద రింకా కొంత దూరందాకా వెళ్ళి అతనికి 'ఛత్రపాణి' అని ఒక నూతన నామధేయంకూడా ప్రసాదించారు. నిజనామధేయ మేమైనా కొన్నాళ్లకదే అతని పేరై కూర్చుంది.

దానికొక చిన్న కారణంకూడా ఉంది. వీధిలో ఎప్పుడడుగు పెట్టినా అతనికి చేతిలో గొడుగు, కాళ్ళకు పాదరక్షలు ఉండితీరవలసిందే! శిశిర ర్తువులోకూడా అతడా గొడుగు లేనిదే వీధిలో అడుగుపెట్టేవాడు కాదు. హోరని వానపడుతున్నా పాదాలకు పాద రక్షలుండితీరవలసిందే! అతడవి రెండూ ప్రత్యేకంగా తయారు చేయించుకొన్నాడు. లేతలేత తాటిమొవ్వలతో కొత్తగా గొడుగు తయారై వచ్చేసరికి అతని హృదయం ఒక్కమారుగా వేయిరేకుల తామరపువ్వులా వికసించింది! నల్లమద్దిమాను చేవతో తయారయిన పాదరక్షలు తొడుక్కోగానే అతనిలో ఒక నూతనచైతన్యం ప్రవహించినట్లయింది! అంతకంటె అతనికి ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోదగిన భోగభాగ్యాలేవీ లేవు. పదిమంది పిల్లలున్న సంసారయాత్రలో అతని కావిధమైన భోగతృష్ణ ఎన్నడూ కలగలేదు కూడాను.

అయితే, ఆ గొడుగు, పాదరక్షలు మాత్రం ఎంతో ప్రాణపదంగా చూచుకొంటూండేవాడు. ఇరుగు పొరుగు కొంటెపిల్లలు కొంద రది గమనించి అతనికి ఛత్రపాణి అని పేరు పెట్టారు. క్రమంగా అది ఇరుగుపొరుగు పెద్దలకు కూడా అలవాటయింది. పడ్డవాళ్లెన్నడూ చెడ్డవారు కారుగదా! అని అతడామాట వినీవినిపించుకోనట్లుగా తలవంచుకుని వెళ్ళిపోయేవాడు. అలాగ ఎవరి మనస్సూ నొప్పించకుండా తప్పించుకు తిరిగే తన నీ విధంగా ప్రసేనజిన్మహారా జాహ్వానించవలసినంత అవసరం ఏమి కలిగింది? అంతటి ప్రభువులకు తన వంటి అల్పులతో ప్రసంగించవలసిన అవసరం ఏమి ఉంటుంది కనక! అని అనేక విధాలుగా మథనపడ్డాడు ఛత్రపాణి.

కొంతసేపటికి కంచుకితో కలిసి ప్రసేనజిన్మహారాజు కొలువుకూటం చేరుకున్నాడు. జీవితంలో ఎన్నడూ అతడా కొలువుకూటం సందర్శించి ఉండలేదు. సువర్ణ సింహాసనంతో తళతళలాడే కొలువుకూటం చూచేసరికతని కళ్లు జిగేలుమన్నాయి. అంతలోనే కంచుకి అక్కడినించి వెళ్ళిపోయాడు. తన ప్రభువులకు తెలుపుడు చెయ్యడానికే కంచుకి లోపలికి వెళ్ళి ఉంటాడని ఛత్రపాణి ఊహించుకొన్నాడు. అయితే అతనికి ఏమి చెయ్యడానికీ పాలుపోలేదు. ఎక్కడైనా కూర్చుంటే ఏమి తప్పో! ఊరికే అలా నిలబడివుంటే ఏమి తప్పో! అని అనేక విధాలుగా తటపటాయించాడు. చివరికక్కడ ఎవరూ లేకపోయినా రెండు చేతులతోనూ నుదుటిపై దోసిలికట్టి అత్యంత భయభక్తులతో మహారాజు రాక ఎదురుచూస్తూ నిలుచున్నాడు.

కొంతసేపటికి మహారాజు కొలువుకూటంలో ప్రవేశించాడు. ఠీవిగా సింహాసనం మీద కూర్చున్నాడు.

మహారాజు కొలువుకూటంలో అడుగుపెట్టగానే ఛత్రపాణి ఆయనకొకమారు నమస్కరించి తిరిగీ అలాగే నుదుటిపై దోసిలిఒగ్గి నిలుచున్నాడు. అలా కొంతసేపు గడిచిపోయింది. క్రమంగా కొంతసేపటికి ఛత్రపాణికి మహారాజు తనవైపు తిలకించారా లేదా అని అనుమానం బయలుదేరింది. ప్రసేనజిత్తు లోపలికి వస్తూనే సింహాసనంమీద కూర్చుని నిరంతర రాజ్యకార్య తత్పరతలో నిమగ్నుడైనాడు. పార్శ్వాలలో నిలుచున్న చామరగ్రాహిణు లిద్దరు అలవోకగా ఆయనకు వింజామరలు వీస్తున్నారు. అలాగలాగ ఒక అర గడియ గడిచి పోయింది. అయినా ప్రసేనజిత్తు ఛత్రపాణివైపొకమారయినా కన్నెత్తి చూడలేదు. ఒకవేళ చూచినా చూడనట్లుగానే నటిస్తున్నారేమో మహారాజు!' అనుకొన్నాడు ఛత్రపాణి! అదీగాక మహారాజు ముఖంలో క్రోధరక్తిమ కూడా పొడకట్టింది. ఛత్రపాణి మళ్ళీ మథనలోపడ్డాడు. అంతలో హఠాత్తుగా అతనికి గత దివసం సాయంకాలంవేళ తథాగతుని చరణసన్నిధిని జరిగిన వృత్తాంతం అంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెంటనే మహారాజుక్రోధానికొకవేళ అదే కారణమేమో అని అనిపించింది. కాని దానిలో అతనికి తన తప్పిదమేమీ కనిపించలేదు. అయినా అతనికా విషయం అంతా స్ఫురణకు రావడానికొక చిన్న కారణంకూడా లేకపోలేదు.

2

శాక్యసింహుడు శ్రావస్తీనగరానికి విచ్చేసినప్పటినించి ఛత్రపాణి ప్రతి దినము సాయంకాలవేళ ఆయన దర్శనం చేసుకోనిదే నిద్రపోయేవాడు కాదు. ఏకభుక్తంచేసి ధర్మగాథాపారాయణంతోనే తన కాలం అంతా వెళ్లబుచ్చుకొనేవాడు.

ఛత్రపాణి గత దివసం సాయంకాలంవేళ గౌతమదేవుని దర్శనం చేసినప్పుడు తలవని తలంపుగా ఒక చిన్న విశేషం జరిగింది.

ఛత్రపాణి అత్యంత భక్తి శ్రద్ధలతో తథాగతుని ఉపదేశాలాల కిస్తున్నాడు. సరిగా అదే సమయంలో ప్రసేనజిన్మహారాజక్కడికి విచ్చేయ నున్నారనే వార్త అతని చెవినిపడింది. అయినా అత డావిషయం ఆలో చించకుండా అలాగే కూర్చుని బుద్ధదేవుని ఉపదేశామృతం ఆస్వాదిస్తు న్నాడు.

అంతలోనే మహారాజు లోపలికి విచ్చేశారు. సవినయంగా బుద్ధ దేవునికి నమస్కరించి ఒక నిమిషం సేపలాగే నిలుచున్నారు.

ఆయన తథాగతుని సన్నిధికి రాగానే ఛత్రపాణి లేచి నిలబడి, సవినయంగా ప్రత్యభివాదం చెయ్యాలని అనుకున్నాడు కాని ఉత్తర క్షణంలోనే ఆ సంకల్పం విరమించుకుని అలాగే కూర్చున్నాడు.

మహారాజది గమనించారు. వెంటనే అతని కన్ను లెర్రబడ్డాయి. అయినా ఆ కోపం అంతా లోలోపలే సంబాళించుకుని ఛత్రపాణికి కొంచెం దూరంగా కూర్చున్నారు.

శాక్యసింహుడది గమనించకపోలేదు. అయినా అది గమనించనట్లు గా న్యేచిరునవ్వులు చిలకరిస్తూ ప్రశాంత స్వరంతో ప్రసేనజిన్మహారాజుతో అన్నాడు :

"మహారాజా! ఈయన శ్రావస్తీ నరంలో శ్రావకాభరణులు! అష్టాంగమార్గస్రోతాపన్నులు! త్రిపిటక విద్వాంసులు! ధర్మ నిర్వహణంలో బహుశ్రద్ధాళువులు."

అని సమ్యక్సంబుద్ధు డొకమారు ప్రసేనజిత్తువైపు తిలకించాడు. ప్రసేనజిత్తు భక్తి పూర్వకంగా అంజలి ఘటించి ఆయన చెప్పినవన్నీ అతి శ్రద్ధగా ఆలకించాడు. ఒకమారు చూచీ చూడనట్టుగా ఛత్రపాణివైపు చూచాడు. అంతేగాని "ఓహో! అలాగా!" అని కూడా అనలేదు.

తథాగతు డంతటి మహామహుడు తనవంటి వానిని గూర్చి ఆ విధంగా ప్రసంగించేసరికి ఛత్రపాణి శరీరం పులకరించింది. కంఠంలో గద్గదిక పొడచూపింది. ఏదో చెప్పబోయాడు గాని చివరికేమీ అనలేక తిరిగీ బుద్ధదేవుని కొకమారు నమస్కరించి తల వంచుకొన్నాడు. అతని కనుగొలుకులలో బాష్ప బిందువులు ప్రవహించాయి.

కోసలదేశాధిపతి ప్రసేనజిన్మహారాజు గుణగణా లభివర్ణించకుండా తనవంటి సామాన్య గృహస్థునుగూర్చి అంత ఆప్యాయంగా ప్రసంగించే సరికి ఛత్రపాణి నిలువునా కరిగిపోయాడు. అయితే అదంతా గౌతమదేవుని అపార కారుణ్యానికే నిదర్శనమనీ, నిజంగా తనలో అంతటి మహత్త్వ మేమీ లేదనీ అనుకొన్నాడు. తన వంటి మహారాజక్కడికి విచ్చేయగానే ఛత్రపాణి వెంటనే లేచి ప్రత్యభివాదం చెయ్యలేదని మహారాజు లోలోపల అట్టుడికిన ట్టుడికి పోతున్నారు. కాని పైకదేమీ కనబడనీయకుండా గుంభనగా ఒక చిరునవ్వు నవ్వి గౌతమదేవునికి పాదాభివందనంచేసి ఆయన కనతిదూరంలో కూర్చుని ధర్మబోధ లాలకిస్తున్నారు. ఆ పైన గౌతమ దేవుడు మహారాజును గూర్చి పల్లెత్తు మాటయినా మాటాడకుండా ఛత్ర పాణి శ్రద్ధాభక్తులను గూర్చి ప్రసంగించడం జరిగింది. దానితో ప్రసేనజిత్తు హృదయాని కొక పెద్ద ఆఘాతం తగిలినట్టయింది. అయినా మహారా జత్యంత కౌశలంతో అదంతా లోలోపలే నిగ్రహించుకొన్నారు. మిక్కిలి భక్తి శ్రద్ధలతో బుద్ధదేవుని ధర్మబోధ లాలకిస్తున్నట్టు నటించారు. కాని అతని హృదయం అక్కడలేదు. వెంటనే బయలుదేరి స్వీయభవనానికి వెళ్ళి పోవాలని ఉవ్విళ్లూరారు.

అంతలో బుద్ధదేవుని ధర్మోపదేశంలో ఒక ఘట్టం ముగిసింది. ప్రసేన జిత్తు అది గ్రహించి వెంటనే ఆయన దగ్గర సెలవు తీసుకుని రాజభవనా నికి వెళ్ళిపోయారు. సమ్యక్సంబుద్ధుడు తన ధర్మప్రసంగం ముగించి లేచి

వెళ్ళేవరకూ ఎవరూ అక్కడనించి కదలరు. కాని ప్రసేనజిత్తు ఆనా డేదో అత్యావశ్యక రాజ్యకార్యం నిర్వహించవలసి ఉన్నదని చెప్పి నెమ్మదిగా అక్కడినుంచి బయటపడ్డారు.

ఆయన ఆ విధంగా కదిలి వెళ్ళిపోవడం ఛత్రపాణి కెంతో విచిత్రంగా కనిపించింది. అయినా గౌతమదేవుని నోట వెలువడే ప్రత్యక్షరము అతిశ్రద్ధగా ఆలకిస్తున్న అతని హృదయంలో ఆ భావం వెంటనే తొలగిపోయింది.

మరికొంతసేపు ధర్మప్రసంగం జరిగింది. ప్రసంగం ముగియగానే తథాగతు డక్కడినించి లేచి వెళ్ళిపోయాడు. ఛత్రపాణి తిరిగీ ఇంకొకమారాయనకు పాదాభివందనం చేసి, మళ్ళీ తన పాదరక్షలు, ఛత్రము ధరించి నెమ్మదిగా ధర్మగాథాపారాయణం చేసుకుంటూ తన ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు.

ఈ నాడు మహారాజ సన్నిధిని అరగడియసేపు నిలబడేదాకా అతనికీ విషయాలన్నీ స్ఫురణకు రానేలేదు! కాని ఇప్పుడా విషయంలో అతని అనుమానం అంతా తీరిపోయింది.

3

ఛత్రపాణి కోసల దేశాధిపతి ప్రసేనజిన్మహారాజు సన్నిధిని నిలబడిన పిమ్మట ఇంకొక అరగడియకూడా గడిచిపోయింది. ఛత్రపాణి కీ నిలువు జీతంవల్ల లోలోపల, పైన ముచ్చెమటలు పోశాయి. ఆ తరవాత అలాగే ఇంకొక అరగడియ కూడా గడిచిపోయింది.

ఛత్రపాణి చాలా సరళవర్తనుడు. కాని మాటా మంతీ లేకుండా మహారాజు కెదురుగా గడియన్నరసేపు నిలబడేసరికి అతని ఓరిమి కాస్తా అంతరించిపోయింది. "ఎంతటి మహారాజయితే మాత్రం! తమకు కలిగిన కలిమి అంతా రెండు చేతులా జుర్రుకుంటారు గాని మావంటి అల్పులకేమయినా విదుపుతారా ఏమన్నా నా! ఎందు కింతటి మిడిసిపాటు!" అనుకున్నాడు ఛత్రపాణి.

అంతలోనే మహారాజలవోకగా, అతిహేలగా కనులెత్తి అతనివైపు చూచాడు.

"ఓహో! ఛత్రపాణి శ్రావకాభరణులా?"

"చిత్తం! మహాప్రభూ!"

"శ్వేతచ్ఛత్రము, పాదుకలు ధరించకుండా విజయం చేశారే!"

ఈ మాట ఛత్రపాణి గుండెల్లో సూటిగా గుచ్చుకుంది. "మహారాజ సన్నిధిని కూడా గొడుగు పావలు వేసుకునేటంతటి పామరుణ్ణి కాను మహారాజా!" అన్నాడు ఛత్రపాణి. అతని నుదుటిపై నిలిచిన అంజలిబంధం మరింత దృఢంగా బిగిసింది. అయితే ప్రసేనజిన్మహారాజు ముఖభంగిమలో బిగువు కొంచెం సడలింది:

"అయితే మీకు తెలుసునన్న మాటే!" అన్నాడు.

"ఏమిటది మహారాజా!"

"అదే! మీరంటూన్న మాటే!— నేను మహారాజు నన్న విషయం!"

ఛత్రపాణి కదేమీ బోధపడలేదు. కొంచెం కంగారుపడి మళ్ళీ అతి వినయంగా అన్నాడు:

"తమరు కోసల మహారాజులు కారని నేనెన్నడూ కలలోనయినా భావించి ఉండలేదే!"

"భావించారేమోనని అనుకోవలిసి వచ్చింది!"

"ఎప్పుడు?"

"నిన్న సాయంకాలం వేళ! తథాగతుల సన్నిధిలో!"

ఈ మాటతో ఛత్రపాణి కంతా బోధపడిపోయింది. అయినా తన అమాయికత తెలుపుడు చేస్తూ సవినయంగా అడిగాడు:

"నా వల్ల ఏమైనా అపచారంగాని జరిగిందా?"

"అంతటి అపచార మేమీ జరగలేదుగాని నేను కోసల దేశాధీశ్వరుణ్ణనే విషయమే మీకు తెలియ దేమోనని అనుకున్నాను. అంతే!"

ఈ ప్రత్యుత్తరంతో ప్రసేనజిత్తు చేసిన అధిక్షేపం అంతా ఛత్రపాణికి తెలిసిపోయింది. అత డలాగే ఫాలంపై అంజలిబంధం ఘటించి కొంచెం వ్యంగ్య ధోరణిలో అన్నాడు:

"మహారాజా! తాము కేవలం కోసల దేశాధీశ్వరులు మాత్రమే! అయితే మహారాజాధిరాజు లెందరెందరో తథాగతుల పాదపద్మ రేణువులు తమ శిరస్సులపై అలంకరించు కొంటున్నారు! సమ్యక్సంబుద్ధులు తమ చల్లని చూపులతో చతుర్దశ భువనాలు పరిపాలించే రాజరాజేశ్వరులు! అయినా వారు అపార కరుణాసాగరులు! అటువంటి వారి సన్నిధిలో అభివాదం చెయ్యడం తమకే ప్రత్యవాయ హేతువు కాగలదనే భయంతోనే నేను తమ కభివాదం చేసి ఉండలేదు. అదీగాక క్షణభంగురములైన భాగ్యభోగాలు చూచుకొని అంతగా అహంకరించ వలసింది మాత్రం ఏమి ఉన్నది మహారాజా! అందులోనూ శాక్యసింహులవంటి వారి సన్నిధికి వెళ్ళినా, ఇంకా ఈ క్షుద్రాహంకారాల ఆర్భాటమేనా? ఇంతకీ నావంటి అల్పాల్పుడు తమకు ప్రత్యేకంగా విన్నవించవలసినది మాత్రం ఏమి ఉన్నది మహారాజా!" అని ఛత్రపాణి ఒక చిన్న చిరునవ్వు విసిరాడు.

ఆ ప్రత్యుత్తరంతో ప్రసేనజిత్తు పూర్తిగా చిత్తయిపోయాడు. అతని కిక నోటమాట రాలేదు. అయినా కొంచెం సంబాళించుకుని అతి కష్టంమీద ఒక చిరునవ్వు నవ్వి, "అవునవును! నాకది తెలియకపోలేదు! ఇంతకీ మిమ్మ ల్నిక్కడికి పిలిపించిన కారణం వేరు!" అన్నాడు.

నిజానికి ప్రసేనజిత్తు ఛత్రపాణి నక్కడికి పిలిపించిన దందుకోసమే. అతడు లోనికి రాగానే తన అక్కసంతా ఒక్కసారిగా వెళ్ళగక్కాలని అనుకున్నాడు. అయితే అమాయిక సరళము, సుప్రసన్నము అయిన ఛత్రపాణి ముఖం చూడగానే మహారాజు క్రోధం చాలావరకు చల్లారిపోయింది. ఆ పైన ఛత్రపాణి సాభిప్రాయంగా విసిరిన విసుర్ళు వినగానే అతని హృదయంలో కొంచెం పశ్చాత్తాపం కూడా బయలుదేరింది.

అయితే అదే సమయంలో మహారాజు మనస్సులో ఒక చిన్న ఆలోచన స్ఫురించింది. ఛత్రపాణిపై అనుగ్రహదృష్టి ప్రసరింప జెయ్యాలనీ, ఆ విధంగా తిరిగీ అతనిని కొంచెం కించపరచాలనీ అనుకున్నాడు. అల్పులపై అహంకారాధికారాలు చలాయించలేని వారు తమ అనుగ్రహం ద్వారా వారిని కించపరచాలని అనుకుంటారు. ఇది మానవ హృదయంలో ఉదయించే అతి సూక్ష్మమైన క్రూర ప్రతీకార దృష్టి!

కోసలాధిపతికి సరీగా అలాంటి సంకల్పమే కలిగింది. ఆ విధంగా ఛత్రపాణిపై తిరిగీ తన మహత్త్వం ప్రతిష్ఠింపజెయ్యవచ్చుననీ, తద్వారా అతని అల్పత్వం నిర్దేశించవచ్చుననీ అనుకున్నారు. ఇదంతా ప్రసేనజిత్తు హృదయాంతరాళంలో స్పష్టాస్పష్టంగా, తలవని తలంపుగా బయలుదేరిన ఆలోచన! వెంటనే లోలోపల లేని ఆదరాభిమానాలు వ్యక్తీకరిస్తూ నెమ్మదిగా అన్నారు:

"మిమ్మల్ని నేనొక చిన్న సాహాయ్యం అర్థిస్తున్నాను!"

"నేనా? తమకా? సాహాయ్యం చెయ్యడమా? ఎంత మాట సెలవిచ్చారు!"

"తథాగతులు మిమ్మల్ని సాక్షాత్తు శ్రావకాభరణులని ప్రశంసించి ఉన్నారు."

"అది కేవలం వారి అపార కరుణకు మాత్రమే తార్కాణం! అంతే! ఇంతకీ తమ ఆజ్ఞ?"

"మహారాణులు మీ దగ్గర త్రిపిటక ధర్మ ప్రవచనం వినవలెనని కుతూహల పడుతున్నారు!"

దానికి ఛత్రపాణి తిరిగీ అతి వినయంగా ప్రత్యుత్తరం ఇచ్చాడు:

"మహారాజా! అవన్నీ శారీపుత్ర మౌద్గల్యాయనుల వంటివారో, లేక సాక్షాత్తు తథాగతులో వ్యాఖ్యానించవలసిన విషయాలు! నేనీ విషయాలలో కేవలం అజ్ఞుణ్ణి! నన్ను మన్నించండి!"

అది విని మహారాజు—"మీరు తిరిగీ నన్ను కించపరుస్తున్నారు!" అన్నాడు.

"ఎంత మాట! మిమ్మల్ని కించపరచడానికి మే మెంతటి వాళ్ళం! అదీగాక నేను బొత్తిగా రాజమర్యాద తెలియని పామరుణ్ణి! ఆ పైన అంతఃపుర మర్యాదలకు, నాకు సగమెరుక! దయ ఉంచి నా కిక సెలవిప్పించండి! ఇది నావల్ల జరిగేపని గాదు. గౌతమబుద్ధులకు తమ అభిలాష తెలియజేస్తే వెంటనే వారర్హ్మతుల నెవరినైనా తమ అంతఃపురానికి పంపించగలరు! నామీద అనుగ్రహం కొద్దీ తమరిలాగ సెలవిచ్చారు గాని నేనందుకు తగినవాణ్ణి గాను. ఇక నాకు సెలవా మరి!" అన్నాడు ఛత్రపాణి.

తన ప్రార్థన విని ఛత్రపాణి ఉబ్బితబ్బిబ్బై పోగలడనీ, ఆ విధంగా తన మహత్త్వం అతనికి చవి చూపించవచ్చుననీ ప్రసేనజిత్తెంతో ఉబలాటపడ్డారు. కాని అది నెరవేరలేదు. అతనికి జరిగిపోయిన దానికంటె ఇదే ఒక గొప్ప అవమానంగా కనిపించింది! అయినా ఇక ఏమనడానికీ పాలుపోక ఒక్క చిరునవ్వు నవ్వాడు:

"సరే మరి! మీవంటివా రిలాగంటే ఇక నేనేమనగలను!"

ఛత్రపాణి ఆ మాట వింటూనే మహారాజుపై ఒక్క నమస్కారబాణం విసిరి వెంటనే ఒక్క అంగలో రాజభవనం దాటి ఇవతలపడ్డాడు!

వెనక్కి తిరగగానే అతని కొక వేడి నిట్టూర్పు వినిపించింది!

—